

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

ZSIGMOND, Anna

Az afrikai „gyökerek” és az oktatás az Egyesült Államokban / African 'roots' and education in the United States

Eredeti közlés/Original publication:

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2011, június 15.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.003.408

Dátum/Date: 2019. február / February

filename: zsigmond_2011_AfrikaiGyokerekUSA

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

ZSIGMOND, Anna: Az afrikai „gyökerek” és az oktatás az Egyesült Államokban / African 'roots' and education in the United States, *AHU MATT*, 2019, **pp. 1–26. old.**, No. 000.003.408, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Afrikai Kutatási Program Archívuma, Érd / Archives of African Research Program, Érd

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, az Amerikába hurcolt négerek leszármazottainak oktatása az Egyesült Államokban

African research in Hungary, teaching the descendants of the Negroes that were shipped to America in the United States

---

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

AZ AFRIKAI „GYÖKEREK” ÉS AZ OKTATÁS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

ZSIGMOND, Anna

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2011, június 15.

Jelen dolgozat célja, hogy bemutassa az Egyesült Államok színes bőrű lakosságának afrikai gyökereit, az oktatás, a vallás és az abolícionista (a rabszolgák felszabadítását támogató) közvélemény és a civilszervezetek szerepét a rabszolgák felszabadításában, továbbá az amerikai társadalomban és oktatásban a rabszolgaság megszüntetését követő történelmi jelentőségű esélyteremtési törvényeket, köztük az amerikai Legfelső Bíróság döntéseit, a bíróság befolyását, hatalmát.

I

A „pozitív diszkrimináció” kudarca, a visszájára fordított rasszizmus kérdése, az oktatásban és a társadalomban jelentkező gondok, a 21. század kihívásaira adott elégtelen és késői válaszok egyaránt megtalálhatók az Egyesült Államokban és Európában. Bebizonyosodott, hogy az etnikai és társadalmi-gazdasági különbségek kezeléséhez és az oktatás segítségével történő leküzdéséhez nem elegendő csupán az esélyegyenlőség megteremtése, ehhez további szövetségi, állami és helyi módszerek és intézmények szükségesek.

1861. szeptember 17-én Mary Smith Prebake a Virginia állambeli Hampton Egyetemen megtartotta első óráját a színes bőrű diákok számára, annak ellenére, hogy Virginia állam 1831-ben megtiltotta a rabszolgák, a felszabadított feketék és mulattok tanítását. Az első órát egy tölgyfa alatt tartotta 20 diák számára. Ez a fa szimbolikusan az Egyenjogúság tölgyfája (*Emancipation Oak*), amely 1863-ban a Jefferson-i egyenjogúsági Proklamáció jelképévé vált. A fa ma is a Hampton Egyetem kertjében található.

1. kép

A Hampton Egyetem maga is szimbólummá vált, amely célul tűzte ki a rabszolgák és a felszabadított fekete és színes bőrű diákok felemelkedését. Ma már több mint száz ilyen oktatási intézmény működik az Egyesült Államokban, külön elnevezéssel is illetik őket (történelmi fekete főiskolák és egyetemek – Historically black colleges and universities [HBCUs]). Ezen intézmények feladata az afrikai amerikaiak oktatása és nevelése, amely intézményesen, bár nem hivatalos formában már 1837-ben megkezdődött. Elsődleges feladata volt, hogy megtanítsa írni és olvasni az akkor felszabadított rabszolgákat.

A rabszolgotartó déli államokban az állami törvényhozás következetesen megakadályozta, hogy a rabszolgák megtanuljanak írni és olvasni, azzal érvelvén, hogy az írástudó rabszolgák dokumentumokat fognak hamisítani, olvasni képesek az írott sajtót, és ez elősegíti majd szervezkedéseiket. Az első ilyen törvény Dél-Karolina államban szü-

letett 1740-ben, később, 1829 és 1834 között számos állam követte Dél-Karolina példáját elsősorban abból a célból, hogy megakadályozzák a rabszolgaság eltörlését követelő „felforgató” kiadványok terjesztését.

Az ún. antiliteracy jogszabályok azonban még a rabszolgatartó államokban sem váltak általánossá: Tennessee és Kentucky államokban például nem is születtek ilyen rendelkezések. Három államban (Észak-Karolina, Dél-Karolina és Georgia) az 1830-as évektől egészen a polgárháborúig tiltották a fekete bőrűek (rabszolgák és felszabadított rabszolgák) oktatását; Virginia állam az ilyen iskolák létesítését és működtetését tiltotta, a magántanítást azonban nem.

A 19. század közepén felismerték Amerikában, hogy a közoktatás, az írás-olvasás-számolás, az alapműveltség megszerzése elengedhetetlen előfeltétele a szabadság gyakorlásának, a felvilágosult választópolgári réteg kialakításának és a sikeres emberi tevékenységnek. Nem véletlen, hogy ebben az időszakban vezették be az általános iskolakötelezettséget. A common school volt az alapja az államilag finanszírozott, kötelező oktatásnak ezekben az években (1830–1860) (Zsigmond Anna 2005, 37. és utána következő oldalak). Ez a folyamat feltűnően mutatja, hogy a déli államokban (de sok északi államban és városban is) a színes bőrűeket (rabszolgákat, a felszabadított rabszolgákat, de a mulattokat és a meszticeket is) nem tekintették embernek, csupán „beszélő gépnek”. Ugyanakkor az északi államok nagy részében a feketék részére államilag finanszírozott iskolákat hoztak létre. Az első, csak feketék számára létrehozott iskola (African Free School) 1787-ben, New Yorkban nyílt meg. Ez az iskola hat más városi iskolával együtt 1824-től kezdve állami támogatásban részesült, sőt az 1850-es évektől kezdve a bostoni állami iskolákat fehér és színes bőrű diákok egyaránt látogatták.

A polgárháború (1861–1865) előtt a feketék többsége az Újvilágban rabszolga volt, igaz, néhány szabad vagy felszabadított színes bőrű diák részt vett az elsősorban fehérek számára fenntartott főiskolai oktatásban, főleg az északi államokban, de az ilyen lehetőség nagyon ritka volt, és a déli államokban nem létezett. 1837-ben Pennsylvania államban alakult meg a színes bőrű fiatalok számára létesített első felsőfokú oktatási intézmény, a mai Cheyney Egyetem. Ez a legrégebbi „HBCU” az Egyesült Államokban. Alapítása Richard Humphreys dúsgazdag kvéker üzletember nevéhez fűződik, aki birtokai értékének

egy tizedét, tízezer dollárt ajánlott fel az új intézmény alapítására, megszervezésére és beindítására.

3. kép

II

Az észak-amerikai földrészre 1619-ben Jamestownba (Virginia állam) érkeztek meg az első fekete rabszolgák. Eleinte kevés rabszolga érkezett, a rabszolgastátusz jogilag meghatározatlan volt. A 17. század közepére a gyarmatok megteremtették a rabszolgaság jogi státuszát, és az egyre nagyobb számban érkező rabszolgák a déli államokban a kávé-, cukor-, gyapot-, rizs-, dohány- és cukornádültetvényekre kerültek. Az ún. cotton-gin felfedezése után gyorsan nőtt a rabszolgák munkája iránti igény, létszámuk sok helyen elérte a fehér lakosok számát. A rabszolgák száma több mint négyszeresére emelkedett a gép felfedezését követően. A felfedezés eredményeként Dél mezőgazdasága az ültetvények és a rabszolgák függvénye lett.

Virginiából a déli államok felé haladva lépésről lépésre növekedett a fekete népesség száma (Tocqueville 1993, 491.). A rabszolgák sorsa attól is függött, hogy az adott terület mely ország gyarmata volt. Egy biztos, hogy a feketék sorsa már a 18. században összefonódott a bevándorló európaiakéval. „A két 'faj' egymáshoz van kötve, anélkül hogy keveredne, teljesen elszakadniuk éppoly nehéz, mint összeolvadniuk” – állapítja meg Alexis de Tocqueville (Tocqueville 1993, 486.).

A rabszolga-kereskedelem hatalmas profitot hozott; a brit gazdaság és a karib-tengeri térség (Nyugat-India) kereskedelme virágzott, az amerikai gazdaságban pedig nélkülözhetetlenné váltak a rabszolgák. A rabszolga-kereskedelem a 16–19. században becslések szerint 12 millió rabszolgát szállított Afrikából az amerikai földrészre. Ugyanerre az időszakra vonatkozó más számítások 15 millióra teszik az Afrikából elhurcolt rabszolgák számát, közülük közel 4 millió vesztette életét „szállítás” közben. A rabszolgaság intézménye az amerikai élet szerves és „természetes” részévé vált, nem véletlen, hogy az amerikai alkotmányban maga a „rabszolga kifejezés sehol sem szerepel. Valószínű, ha a rabszolgaság megoldásának kérdése felmerült volna, az alkotmány nem születik meg (Janda–Berry–Goldman 1996, 76).

Az amerikai alkotmány nem említi az oktatást sem, az oktatásra nézve nemcsak hogy nem tartalmaz semmiféle rendelkezést, de az alkotmány tízedik kiegészítése közvetett módon az oktatást kivonta a szövetségi kormány hatásköréből és az egyes államokra bízta. Ez a tény volt az oka annak, hogy megnövekedett a Legfelső Bíróság elé került, oktatásüggyel kapcsolatos esetek száma. A bíróság döntései ilyenkor az általános politikai helyzettől és az ezt tükröző összetételétől függtek. Az oktatási kérdések az alkotmány értelmezésével voltak és vannak összefüggésben (Zsigmond Anna 2005, 31.).

Az amerikai civilizáció szétrombolta a korábbi afrikai kultúrákat, helyreállíthatatlanul elpusztított minden értéket, amelyek korábban ezt a civilizációt és társadalmakat élte. Amerika teljes fekete lakossága a mindennél rettentőbb hajóutak túlélőinek leszármazottja. Az afrikaiak, ahogyan elhagyták a fekete kontinenst, elhagyták saját múltjukat is, miközben az emlékezetük bizonyos szakaszai megmaradtak. A gyarmati uralom megtörte az afrikai civilizációk addigi fejlődését, kisajátította annak emberi és anyagi erőforrásait. A kontinens népeit a külső vallási és kulturális befolyás, valamint a gyarmati rendszer érdekeit szolgáló oktatási rendszer elidegenítette saját értékeitől és kultúrájától.

A rabszolgák idegenek, kívülállók voltak. Erőszakkal távolítottak el őket kontinensükről, elszakították kultúrájuktól, és egyben megtagadták tőlük az asszimilációt új országukban. Egy tanulmány szerint az amerikai feketék többségének fogalma sincs, melyik országból származik, kik voltak az őseik, és csak a történelem ismerete ad választ, hogyan kerültek Amerikába. Nincs emlékezet. Az emlékezetkutatás ezt úgy értelmezi, a rabszolgaság kitörölte az emlékezetüket. A

rabszolgáság nemcsak az elnyomást és a szörnyű történeteket jelenti az afrikaiak számára, hanem azt is, hogy nem engedték őket hagyományos közösségükben élni, különböző helyekre adták el őket. Rabszolgaként nem voltak szülők, gyermekeiket eladták, vagy elajándékozták. Ezzel nemcsak a családokat, az első szocializációs közösséget rombolták szét, kulturális múltjukat is. Ezért nincs emlékezet, a gyerekek nem hallhatta a szülők történeteit, gyökereit nem ismerte. Az elszakítás kitörölte a közösségi emlékezetet (Katz Katalin interjú, 2005). Több esetben kutatásokkal alátámasztott emlékek maradtak fent a rabszolgák afrikai kulturális gyökereiből. Ilyenek a vallási gyakorlatok, oktatási-nevelési szocializációs szokásaik, a zene és az étkezési kultúra. Vannak, amelyek ezek közül fennmaradtak, vannak olyanok, amelyek evidensek az afroamerikai kultúrában, és vannak olyanok, amelyek az amerikai életben találták meg helyüket. A zene, a táncok és az énekek az afrikai rabszolgák örökségét képezik (a rumba, a salsa, de a blues és a spirituálé is).

Amerikában a rabszolgákkal való bánásmód államonként eltérő volt. „A négereknek majdnem mindegyik államban, ahol eltörölték a rabszolgáság intézményét, választójogot adtak, de ha elmegy szavazni, életét kockáztatja. Ha a néger meghal, csontjait félrelölik; a különböző társadalmi helyzet még a halál állítólagos egyenlőségében is megmutatkozik.” (Tocqueville 1993, 490.)

Az afrikai rabszolgák szinte kivétel nélkül analfabéták voltak, amely természetesen nem azt jelentette, hogy bizonyos készségekkel, képességekkel és tradíciókkal eredetileg nem rendelkeztek volna. A rabszolgáság évszázadai alatt azonban elköptak ezek a tradíciók, amely folyamat a rabszolgatartók érdekében is állt. Minél kevesebb „gyökérrel” rendelkezik a rabszolga, annál inkább kizsákmányolható. Láthattuk korábban, hogy az analfabetizmus fenntartása a rabszolgatartók és az őket képviselő államok alapvető érdeke, hiszen az írni-olvasni-számolni tudás révén a rabszolga kapcsolatot képes létesíteni a külvilággal, és befolyásolható. A rabszolgatartók semmitől sem féltek jobban, mint a rabszorgalázadástól.

Bár egy sor államban törvény tiltotta a feketék oktatását, sok rabszolga, illetve felszabadított rabszolga megtanult írni, olvasni. Számos déli városban létesültek titkos iskolák, számos rabszolgatartó család – vállalva a törvénysértést – tanította saját rabszolgáját.

A Konföderációs cikkelyek és az 1787-es alkotmány nem tiltotta a rabszolga-kereskedelmet Amerika területén, néhány állam alkotmánya

azonban igen. A rabszolgatartó Dél és a „szabad” Észak közötti nem hivatalos határ Pennsylvaniától induló kelet-nyugati irányú vonal (kb. a 40. szélességi fok mentén), az ún. Mason–Dixon vonal, illetve a Mississippi folyó lett. Dél gazdasága egyértelműen a gyapottermelésre épült. A Dél Karolina és Texas közötti terület a „gyapotkirályság” nevet kapta, Észak iparosodott. Az északi államok 1787–1804 között eltörölték a rabszolgaságot, a déliek mindenféleképpen ragaszkodtak ehhez az intézményes berendezkedéshez. „Az Egyesült Államok jövőjét fenyegető bajok közül a legijesztőbb a feketék jelenléte a területükön... a rabszolgaság absztrakt, mulandó ténye a lehető legvégzetesebben összefonódik a faji különbség fizikai, maradandó tényével. A rabszolgaság emléke megszégyenítő a fajra, a faj pedig fenntartja a rabszolgaság emlékét” – vallja Tocqueville (487.). A rabszolgaság kérdése az északi iparosodott államok és déli ültetvényesek közti gazdasági harc volt, amely egyik oka volt a polgárháborúnak. Az új meghódított, megvásárolt területeken a rabszolgaság kérdése volt a központi téma, konkrétan megengedhető-e a rabszolgatartás az új gyarmatokon.

1836–1844 között a rabszolgaságot támogató erők folyamatosan, ügyrendi manőverezéssel (ún. gag rule) megakadályozták, hogy az amerikai kongresszus napirendre tűzze, megvitassa rabszolgaság eltörlésének kérdését, illetve hogy ilyen beadvánnyal (petition) foglalkozzék. A „gag rule” alkalmazása tűnt ugyanis a legcélszerűbb ügyrendi eszköznek, hogy megakadályozzák vagy elhalasszák a rabszolgaság megszüntetésének megvitatását a kongresszusban, ellensúlyozandó a civilszervezetek (például a rabszolgaság megszüntetését sürgető American Anti-Slavery Society) egyre erősödő nyomását. 1840-ben a társaságnak több mint kétszázezer (!) aktív tagja volt. A gag rule alkalmazását 1844-ben szüntették meg John Quincy Adams volt amerikai elnök, kongresszusi képviselő és szövetségeseinek erőfeszítései nyomán.

III

„Ha a Délen élő négerektől megtagadják a szabadságot, a vége az lesz, hogy megszerzik maguknak erőszakkal. Ha megadják nekik, hamarosan vissza fognak élni vele.” (Tocqueville 1993, 519.)

A legjelentősebb rabszolga ázadás a Nat Turner (1800–1831) által vezetett felkelés volt 1831-ben. Az afrikai–amerikai rabszolgák vallása igen sokszínű volt, merőben különbözött a rabszolgatartók vallásától, a rabszolgatartók legtöbb esetben nem ismerték rabszolgáik tudását, mélyen alulbecsülve őket. Mindez közrejátszott a felkelés kirobbanásához. A rabszolgák vallásossága veszélyérzetet keltett a tulajdonosaikban, ezt használta ki Nat Turner. Nat Turner Virginia állambeli volt rabszolga, vallási megszállottként Isten kiválasztottjának tartotta magát, akinek feladata népét kivezetni a rabszolgaságból. Képzettségét, olvasottságát és impulzivitását, valamint prédikációs tehetségét használta fel arra, hogy maga köré gyűjtse híveit. Éjjel megtámadta és legyilkolta gazdája családját, majd követőivel, akik száma a kezdeti hatról nyolcvanra nőtt, bevonult Jerusalembé (Southampton megye). Megöltek ötvenhét férfit, nőt, gyermeket, egészen addig gyilkoltak, amíg a fehér túlerő leverte őket. Turner megszökött a letartóztatás elől. Két hónapon keresztül bujdosott, elfogták, majd november 1831. november 11-én kivégezték. A déli fehér ültetvényesek mindenhol lázadást sejtettek, bosszút esküdtek. Nat Turner megkínzása és kivégzése után több mint kétszáz rabszolgát kizárólag félelemből megöltek. Szigorúbb őrizetet vezettek be, valamint felügyelték a feketék vallásgyakorlását (Encyclopedia of African-American Culture and History, 1996).

Az Unió gazdaságában a 19. század első harmadától kezdve nagy változások mentek végbe: addig az egész Unióban a mezőgazdaságé volt a vezető szerep, ettől kezdve Észak egyre inkább iparosodott, a Dél pedig mind jobban lemaradt a gazdasági fejlődésben, elmaradott vidékké vált, ahol továbbra is a rabszolgaság maradt a meghatározó gazdasági (és társadalmi) faktor, míg Északon egyre nagyobb teret nyert a bér munka. Társadalmi téren is megfigyelhető a „liberális demokrácián” belüli kettősség: Északon a társadalom a szabadságon és a jogegyenlőségen nyugodott, Délen egy minden jogától megfosztott társadalmi osztály továbbra is az uralkodó fehér kisebbség alávetettje maradt. Ez a társadalmi feszültség 1861-ben a polgárháború kitörésekor érte el csúcspontját, majd 1865-ben az Unió győzelmével ért véget.

Délen a gyapottermelő rabszolgatartó birodalom fenntartásán, Északon a rabszolgaság nélküli világ (free soil) kiterjesztéséről álmodtak (amely lehetővé teszi az iparosítás növekvő munkaerő-szükségletének kielégítését). Az ellentétes törekvések súlyos konfliktusokhoz vezettek.

tusokat teremtettek, és a gazdasági szempontokon túl középpontba helyezték a rabszolgaság morális tényezőit. A déli államok elmaradtak az iparosításban, és olyan Uniót kívántak, amely garantálja a rabszolgaság fennmaradását.

Minden ellenkező véleménnyel szemben az amerikai polgárháború nem a rabszolgatartás kérdése miatt robbant ki, bár a pontos okokról a történészek véleménye eltér. Tény, hogy az 1861–1865 között lezajlott polgárháború az USA történelmének legvéresebb szakasza volt: 600 000-re tehető a halottak száma. A rabszolgatartó Dél és az iparosodó Észak konfliktusai közt a rabszolgaság kérdése csak egy volt a sok közül. Sokan „társadalmi” háborúnak, a pénz, a vagyon, a hatalom újraelosztása korszakának, a második amerikai forradalomnak, a déli ültetvényesek és az északi pénzemberek háborújának tekintették. Abraham Lincoln elnök mindenesetre politikai hasznot kívánt húzni a polgárháborúból (biztos volt az északiak győzelmében), és egyebek között vállalta a rabszolgaság felszámolását.

Ezt szolgálta az 1862-ben kibocsátott egyenjogúsági kiáltvány (Emancipation Proclamation), amely előfutára volt a rabszolgaság intézményét megszüntető XIII. alkotmánykiegészítésnek.

Lincoln elnök a polgárháború kezdetétől fogva hangsúlyozta, hogy az Észak–Dél háború fő célja az Unió egységének fenntartása és nem a rabszolgaság eltörlése. Két alkalommal is felülbírálta katonai parancsnokait, akik az általuk felszabadított területeken azonnal eltörölték a rabszolgaság intézményét. Óvatosságát az is indokolta, hogy meg kívánta őrizni az ún. határállamok (border states) támogatását.

Lincoln elnököt 1862 elejétől foglalkoztatta a proklamáció gondolata. A kormányának tagjai azonban figyelmeztették, hogy a kiáltvány nyilvánosságra hozatalával várjon addig, amíg a hadi helyzet Észak javára billen. A kiáltvány publikálására így 1862. szeptember 22-én, az Antietam-i csatát követően került sor. Ezt az időzítést még két további tényező is szükségessé tette: az amerikai kongresszusban a rabszolgaság felszámolását támogató (abolicionista) szárny jelentős erősödése, továbbá az a veszély, hogy Anglia és Franciaország elismeri a déli államok konföderációját (amely az Unió végét jelentette volna). Az egyenjogúsági kiáltvány 1863. január 1-jétől felszabadulást ígért a szövetségi kormánnyal szemben álló területeken élő minden rabszolgának, egyben kártalanítást helyezett kilátásba a rabszolgatartóknak. Az elnök hangsúlyozta, hogy a rabszolgaság teljes felszámolása nem

az ő, hanem a kongresszus, illetve a határállamok hatáskörébe tartozik.

A proklamáció szerves folytatását jelentették az alkotmány 1865., 1868., és 1870. évi [XIII., XIV és XV.] kiegészítései, amelyek eltörölték a rabszolgaságot (XIII.), egyben garantálták minden amerikai számára a polgári jogok érvényesülését, tehát a felszabadított rabszolgáknak is (XIV, XV.) (Zsigmond Anna 2005, 86). A rabszolgaság eltörlésének erkölcsi megfontolásain túl sokan nem fogadták el, hogy a modern gazdaságban, az iparban, de a mezőgazdaságban is gazdaságos a rabszolgák alkalmazása, összehasonlítva a felszabadított munkaerő hatékonyságával. Ennek a tételnek az azonnali elfogadása azonban együtt járt volna a rabszolgák tömeges felszabadításával és munkába állításával, amely politikai és társadalmi megrázkódtatást idézett volna elő országszerte. Ez csupán a polgárháborút követő ún. újjáépítés (reconstruction) éveiben (1867–1877) következett be, akkor is csak fokozatosan. A felszabadított rabszolgák kihívást jelentettek a fehér munkaerő számára, ez társadalmi–gazdasági feszültségeket szült, és szabad utat nyitott a fehér militáns szervezetek, köztük a Ku Klux Klan (Zsigmond Anna 2005, 87) megalakulására.

IV

Északon haszonnal járt a rabszolgaság és intézményeinek megszüntetése, a felszabadított rabszolgák új munkaerőt jelentettek, különösen az ipari tömegtermelésben. Délen más volt a helyzet. A rekonstrukciót követő években számos felszabadított fekete bízott abban, hogy a formális jogegyenlőség a gyakorlatban is megvalósul, az oktatás lehetősége elvezet a teljes egyenjogúsághoz és megvalósul az esélyegyenlőség. Országos mozgalom indult az alkotmány kiegészítéseinek valóra váltására. A mozgalom vezetője dr. Booker T. Washington volt, aki a cikk elején említett Hampton College-ben végzett; nevéhez fűződik a Tuskegee Intézet (Tuskegee Negro Normal School) alapítása is (1881).

Az országos mozgalom vezetője, Booker T. Washington nézeteit a faji egymás mellett élés kérdéseiről az ún. Atlanta Compromise-ban fejtette ki. A röpiratban a hangsúlyt az önképzésre tette, a fő célt az oktatásban és képzésben és nem a politikai jogok kivívásában jelölte meg. Sokan túl óvatosnak találták Booker T. Washington gondolatait, és radikális változást hirdető szervezet megalakítását sürgették. Az új mozgalom élére W. E. B. Du Bois állt (1868–1963), akinek fenntartásai voltak Booker T. Washington elképzeléseivel szemben, konkrétan a feketék oktatási lehetőségeit és jövőjét illetően. Míg Washington a felszabadított rabszolgák oktatásában, szakképzésében, kereskedelmi és mezőgazdasági iskolák megalapításában látta a felemelkedés útját, Du Bois a feketék polgárjogait akarta biztosítani nemcsak az alap- és középfokú, hanem a felsőfokú (egyetemi) oktatás területén is. Du Bois nevéhez fűződik a ma is aktív NAACP (National Association for the Advancement of Colored People) megalapítása (1909), amely szervezet egy évszázada irányítja a színes bőrűek polgárjogi harcait.

V

Amerika alapítói egyszerre voltak megrögzött hagyományörzők és szenvedélyes újítók. Az amerikai társadalom a vallás szülötte, az Egyesült Államokban a vallás összeforr minden nemzeti szokással és minden hazafiúi érzelmmel (Tocqueville 1993, 99). A rabszolgák

tömeges behurcolásakor különösen nagy erővel jelentkezett az az igény, hogy terjesszék a kereszténységet. Prédikátorok és papok iskolákat és templomokat alapítottak az új nyugati államokban, féltek attól, hogy a „vallás elvész az erdő közepén” (Tocqueville, 420). Mindezeket a viszonyokat tükrözi Connecticut állam 1650-ben kelt törvénykönyve, amelyben a törvényhozók először a büntető törvényeket fogalmazták meg; amelyek megfogalmazásánál a szent szövegekből merítettek. „Aki más Istent imád, mint az Urat, az halállal fog lakolni.” (Tocqueville, 68.)

5. kép

Az Afrikából behurcoltak számára a már ott levő bevándorlók célja az új amerikai civilizáció megteremtése volt. „...Mivel a Sátán – mondja a törvény (t.i. az 1650. évi büntető törvénykönyv, Code of 1650) – az emberi faj ellensége, az emberek tudatlanságában leli meg leghatalmasabb fegyverét, s mivel lényeges, hogy a bölcsesség, melyet atyáink hoztak magukkal, ne szálljon velük sírba – mivel a gyermekek nevelése az állam elsőrendű érdekei közé tartozik, az Úr segédelmével...” Egyértelműen állapítja meg Tocqueville, hogy Amerikában a valláson keresztül vezet az út a felvilágosodáshoz, az isteni törvények betartása juttatja el az embert a szabadsághoz (Tocqueville, 72.).

Egyetlen afrikai sem szabad akaratából érkezett az Újvilágba, ebből következik, hogy minden afrikai, aki ma az Újvilágban él, rabszolga vagy felszabadított rabszolga (Tocqueville, 485). 10 A feketék pusztasága létezése valamennyi leszármazottra rányomja látható bélyegét. Minden törvény eltörölheti a rabszolgaság intézményét, nyomait azonban

senki sem tüntetheti el (Tocqueville 487). A „frontier” politika különleges, unique (Zsigmond Anna 2005, 9.) jelenség volt Amerikában, ugyanúgy, mint a nemzetek és vallások keveredése a korai bevándorlás idején, majd folyamatosan az ország történetében. A határok kitágítása, amelynek során a bevándorlók meghódították az egész kontinenst, közel 250 évig tartott (Zsigmond Anna 2005, 13). A francia és a spanyol katolikusok iskolák egész sorát alapították Észak-Amerikában, míg a brit bevándorlók a szigetországból hozott modellt részesítették előnyben.

Az Új Világ rabszolgái mély vallási gyökerekkel kerültek Amerika földjére. Az amerikai muzulmán történelem igen messze nyúlik vissza – egészen 1619-ig, amikor partot ért az első rabszolgaszállító hajó Virginia partjainál. Az amerikai rabszolgák kicsi, de jelentős csoportjában közel 10 százalék volt muzulmán (Tweed 2004). Az iszlám hatalmak jóval az Új Világ rabszolga-kereskedelme előtt rabszolgasorsba kényszerítették az afrikai feketék egy részét. Minden általuk megszállt területről gyűjtötték és árusították a rabszolgákat Európába és Amerikába. Muzulmán rabszolga-kereskedők árusították a feketékkel teli hajók rakományát, közvetítettek az Új Világ kereskedőinek. Az amerikai kereskedők ritkán „vadásztak” rabszolgákra Afrikában. Az emberkereskedelem, az embervadászat a muzulmánok segítségével folyt, nagy üzletet jelentett ez a muzulmán kereskedők számára.

Az iszlámnak mély gyökerei vannak az afroamerikai múltban, egészen a rabszolgaság kezdetéig megtalálhatók az emlékek. Ma a muzulmán lakosság 42 százaléka afroamerikai az Egyesült Államokban, számuk megközelítőleg 4-6 millió, többségében szunni muzulmán (Turner 2010).

A muzulmán fekete rabszolgák akaratuk ellenére lettek „bevándorlók”; Nyugat Afrika elit csoportjából kerültek ki, és a 18. és 19. század észak-amerikai rabszolgáinak 15 százalékát képezték. Vallási és etnikai gyökereik az ősi fekete iszlám királyságig vezethetők vissza, mint Ghána, Mali. Sokan közülük megtartották hitüket, szokásaikat, nevüket. Sokan ismerték az arab betűket és a vallási előírásokat, szabályokat. Tartották a Ramadant, ötször imádkoztak naponta, és a Korán idézték. Az újszülöttek a nyolcadik napon kapták nevüket (Haley 1980).

A polgárháború idejére a Nyugat-Afrikából behurcolt rabszolgák hagyományörző iszlám szokásai elvesztették funkcióikat. A muzulmánok az új helyzetben képtelenek voltak fenntartani közösségeiket,

közösségi intézményeiket, vallási szokásaikat: szétszórattak az ültetvényeken. Halálukkor az iszlám e sajátos verziója velük meghalt, végleg eltűnt.

A rabszolgák vallása a hit, az afrikaiak a vallásos hitet és vallási szokásokat 1619-től megtartották az Új Világban egészen felszabadításukig. Szertartásaik az évezredek folyamán mindvégig csupán szájhagyomány és tradíció útján maradtak fenn, annak ellenére, hogy az arab írás már a 12. századtól fogva több helyen elterjedt (Haley 1980, 275.).

Afrika lakói egy felsőbbrendű lény, egy Isten létezésében hisznek. A legnagyobb istent rendszerint távolinak és elérhetetlennek tekintették, gyakran nem is hozzá, hanem kisebb istenekhez fordultak, mint termés, időjárás isteneihez. Az afrikai törzsek hitében különösen nagy tisztelet járt az elhunyt ősöknek, családtagoknak, akik haláluk után is velük maradnak. Az ősök kultusza meghatározó szerepet játszott az afrikai emberek hétköznapijában, sok elhunytat nem is tekintettek halottnak.

A kereszténység az Újvilágban a rabszolgák számára az afrikai és a keresztény hit kombinációja volt, így alakult ki a sajátos rabszolgavallás. Az afrikai vallási elemek keresztény tartalmat kaptak. Bibliai képekre épülnek, és egyben sajátosan afroamerikai színezetűek. A vallásos tartalom mellett gyakran megjelenik a rabszolgasors nehézségére való utalás is.

1619 és 1700 között a rabszolgatartók nem próbálták a kereszténységre téríteni rabszolgáikat. Virginiában az anglikán egyház igen óvatosan kezelte a kereszténység kérdését. 1701 fordulópontot jelentett, megérkeztek a fehér misszionáriusok, s ezzel megkezdődött a hittérítés. Megalakult a Society for the Propagation of the Gospel in Foreign Parts (SPG) társaság Londonban. Az SPG térítette a rabszolgákat, ezzel fizikai hitet és erőt adva a nekik az afrikai hit és lélek uralma mellett. Ez a társaság igen eredményes munkát végzett egészen a Nagy Ébredést követően (1740-től a század végéig), amikor is kimutathatóan egyre több fekete rabszolga fordult a kereszténységhez. A misszionáriusok és prédikátorok nagy jelentőséget tulajdonítottak a hittérítésnek.

A vallásfelekezetek vasárnapi iskolákat (Sabbath School) alapítottak a biblia és az evangélium terjesztésére. A 19. század közepéig az egyházi iskolák szerepe fontos volt az iskolarendszerben éppúgy, mint a korábbi korszakban. A polgárháború előtt a színes bőrűek oktatása

Délen gyakorlatilag nem, Északon csak korlátozottan létezett. A rabszolgaságot követő oktatás formális és informális volt, valamint egyidejűleg magán- és állami jelleggel, felekezeti és világi, szegregált és integrált. Az afroamerikaiak számára az oktatásban való részvétel egyértelműen kihívást és sikert jelentett. Ezt a folyamatot polgárjogi küzdelmek kísérték, gyilkosságokkal, tüntetésekkel és Legfelső Bírósági döntésekkel.

Az ültetvényesek segítettek a térítésben, templomaikban szegregált helyeket biztosítottak a rabszolgák számára a balkonon vagy a templomkertben, az ablakok alatt. A rabszolgák a kereszténységet afrikai gyökereikkel együtt értelmezték, hitüket és szabadságvágyukat fejezte ki imádságuk az evangéliumok segítségével. 1830-as években Délen az úgynevezett második nagy ébredés korszakában terjedt el az evangéliumolvasás zenei változata, a Gospel, amelyet kezdetben a fehérek társadalmi kontrolljának tekintettek. Ez a forma a feketék vallásgyakorlásának zenei alternatíváját nyújtja a mai napig.

1860-ra a rabszolgák 15 százaléka a baptista vagy a metodista egyház tagja. Saját fekete prédikátoraikat is hallgatják, a Bibliát saját sorsuk alapján értelmezik, Isten kiválasztott gyermekeinek vallják sorsukat. Gulf térségben, Louisianában megjelenik a woodoo 12 szertartás. Változatlanul megtalálhatók az iszlám hívők is.

VI

A jelen kutatások nem használják a rabszolga, rabszolgaság, volt rabszolga kifejezéseket, ezzel azt jelzik, hogy amíg ezek a kifejezések éltek, addig a népcsoportot nem vették emberszámba, hanem tárgyként, azaz rabszolgaként kezelték. Az 1830-as évektől 1890-ig a színes amerikai az elfogadott kifejezés, röviden a „színes bőrű” volt. A 20. századtól a negro mint származás-kifejezés volt általános egészen az 1920-as évekig, ezzel a rasszt jelezték. Egyre nagyobb ellenállás fogadta a megjelölést, és az 1960-as években a „black power”, fekete erő mozgalomban kulminált a megkülönböztetés elleni harc minden formája. Később, ahogy a kulturális nacionalizmus erősödött, a fekete és afroamerikai kifejezések voltak a meghatározóak, felváltva használták ezeket. Az 1980-as éveket követően az identitást és a hovatartozást, a múltat és történelmet leginkább kifejező afroamerikainak tartja

magát Amerika fekete lakossága, ezzel nem a bőre színét, hanem etnogeográfiai hovatartozását is jelzi.

A kutatások a rabszolgaságba kényszerített afrikaiak, vagy afroamerikaiaként említik a népcsoportot. Ezzel együtt az Egyesült Államok polgárai kifejezések lépnek életbe az amerikaiak kifejezéssel szemben.

VII

A francia gyarmatokon a feketékre vonatkozó jogszabályok (Black Code – Code Noir) megkivánták a rabszolgatartótól, hogy rabszolgáikat megkereszteljék és a katolikus hitben oktassák. A rabszolga újszülött keresztzülei általában franciák voltak, felelősek voltak a vallási nevelésért. Megfigyelhető a névadásoknál, hogy az újszülött gyakran katolikus szent nevét kapta.

A polgárháború utáni évtizedben, a rekonstrukció korában (1865–1877) a tizenegy déli államban politikai, társadalmi és gazdasági anarchia uralkodott. A felszabadított rabszolgák hamarosan rádöbbenetek, hogy a jogi értelemben vett szabadság önmagában nem sokat ér. A volt rabszolgatartók mindent megtettek annak érdekében, hogy a feketék feletti uralmukat visszanyerjék, és ehhez jogi eszközöket is igénybe vettek. 1865-től a déli államokban a felszabadított rabszolgák egész életét és munkáját ellenőrzés alá vonták (összefoglaló néven ezek a szabályok az ún. black codes). A jogszabályok kiterjedtek a felszabadított feketék polgári jogaira (pl. aktív és passzív választójog, a szabad mozgás korlátozása stb.), akadályozták tulajdonszerzésüket, a szabad vallásgyakorlást, a közszolgáltatások (például bíróságok, színházak, temetők, tömegközlekedés) igénybevételét, tiltották a egyes házasságot, fenntartották egész életük, munkavállalásuk ellenőrzését stb. A Black Codes eredetét a rabszolgatörvényekben találhatjuk, elfogadásuk fő célja az olcsó munkaerő biztosítása és a rabszolgastatusz „meghosszabbítása” volt.

Ezek a jogszabályok például arra kényszerítették a volt rabszolgákat, hogy a mezőgazdaságban vagy a háztartásokban vállaljanak munkát. Számos államban a munkanélküli feketéket csavargás vádjával le tartóztatták. A szabályok a feketék munkavállalásának részleteit is szabályozták. Dél-Karolinában például csak külön engedéllyel vállalhattak a mezőgazdaságon, illetve a házimunkán kívül munkát, továbbá lehetetlenné tették számukra, hogy földet béreljenek lakóhelyükön kí-

vül. A szabályok sok helyen röghöz kötötték a feketéket, számos városba csak engedéllyel léphettek be és korlátozták, vagy tiltották letelepedésüket – kivéve, ha munkaadójuk felelősséget vállalt értük. Ugyancsak sok helyen este tíz órától kijárási tilalmat léptettek életbe a feketék ellen, a szabálysértőket letartóztatták.

1865-ben a szövetségi kongresszus külön hivatalt állított fel a felszabadított rabszolgák támogatására (Freedmen's Bureau). Élelmet, egészségügyi ellátást biztosított, segített letelepedésükben és több mint ezer iskolát, tanító/tanárképző intézetet és főiskolákat létesített. Az iroda állandó pénzhiánnyal küszködött és önmaga képtelen volt a feketeellenes rendszabályok hatálytalanítására. 1872-ben meg is szüntették. Ennek ellenére az iroda lendületes és erőteljes fellépései a progresszív republikánusokkal szövetségben hozzájárultak ahhoz, hogy a jogszabályokat a rekonstrukció végéig (1877) visszavonják (Encyclopædia Britannica, 2010).

6. kép

1895-re a feketék polgárjogi törekvéseit háttérbe szorította a fehér felsőbbrendűség érvényesítésének új hulláma. Ezt a déli államok törvényei (ún. Jim Crow-törvények) tették lehetővé, amelyeket a Legfelső Bíróság döntései is érintetlenül hagytak. Sok tekintetben – a polgárháború utáni újjáépítési periódus után – a színes bőrűek helyzete rosszabb lett, mint a polgárháború befejezését közvetlenül követő egy-két évben. Csak a második világháború során javultak valamelyest a fekete lakosság életkörülményei és gazdasági lehetőségei, de az isko-

lai szegregáció gyakorlata továbbra sem változott meg. Az iskolai oktatásban meglévő esélyegyenlőtlenség miatt már korábban is számos alkalommal tiltakoztak különböző fekete bőrű csoportok, bojkottálták a szegregált iskolákat, például Altonban, Illinois államban (1897–1908), a New Jersey-i East Orange-ban (1899–1906), Springfieldben, Ohio államban (1922–23), és bizonyos eredményeket értek el Atlantában. Még 1951-ben is huszonegy állam és a District of Columbia (amely Washington fővárost foglalja magában) törvényei előírták, vagy megengedték az iskolai szegregációt.

A Jim Crow-jogszabályok 1876 és 1964(!) között állami és helyi szinten hozott törvények és rendeletek, amelyek de jure előírták az amerikai színes bőrűek megkülönböztetését a közszolgáltatásokban (az oktatásban, a közegészségügyben, a tömegközlekedésben, a vendéglátóhelyeken, de például a nyilvános vécékben is jelezték: „csak fehérek/színes bőrűek számára”; a hadseregben teljes szegregáció volt) az ún. „separate but equal” hamis koncepciója alapján. A Legfelső Bíróság 1896-ban hozott Plessy v. Ferguson döntése törvényesítette a faji diszkriminációt azzal, hogy alkotmányosnak ismerte el a separate but equal elvet. A döntés legitimálta a szegregált iskolák működését is. A separate but equal doktrína a gyakorlatban csupán jelszó maradt még az északi államokban is, ahol a faji megkülönböztetést de jure megszüntették, de facto azonban alkalmazták.

VIII

Mind a polgárháború előtti rabszolgatörvények (slave code), mind a polgárháború utáni két hullámban született (black code (1865–1866), illetve a rekonstrukció utáni Jim Crow) törvények a fekete amerikaiak megkülönböztetésének, a közéletből való kizárásának jogszabályai voltak. A törvények szerepeltek az egyes államok alkotmányában mint alapelvek és mint intézmények is. A lincolni alkotmány módosításokat semmibe véve intézményesítették a szegregációt, a fehérek és a színes bőrűek szétválasztását gyakorlatilag az élet valamennyi területén.

A késői 18. században, valamint a 20. század elején New York, Massachusetts, Connecticut, Pennsylvania, Ohio, Iowa, Kansas, és California államok kizárólag szegregált oktatást vagy egyáltalán semmilyen oktatási lehetősége sem biztosítottak az afroamerikaiak számára.

Az első jogi lépés a de jure szegregált oktatás megszüntetésére a *Roberts v. City of Boston* (1849) per volt. Benjamin Roberts a bostoni iskolaszéket (Board of Education) perelte az iskolai szegregáció miatt, amelyben lánya Sarah volt érintett. Igaz, a Roberts-eset elbukott a szegregált iskolák megszüntetése ügyében, 1855-ben azonban az afro-amerikai közösség sikerét jelentette, hogy Massachusetts államban törvényt hoztak a deszegregált iskolákról. A 19. század afroamerikai polgárai fellépésükkel több államban eredményeket értek el a szegregált iskolák ügyében, különösen a polgárháború befejezését követően Iowa, Indiana, Ohio, és Illinois államokban. Az akciókban többről volt itt szó: az iskolák színvonaláról, oktatási rendszerről és annak szerkezetéről. Mindez érzékenyen érintette az itt tanító tanárok helyzetét is. A 20. századra a duális rendszer vált jellemzővé, a de facto és a de jure deszegregált oktatás Amerika-szerte létezett.

Hosszú és gondosan tervezett kampány után, amelyet az NAACP vezetett, a *Brown v. Board of Education Topeka, Kansas* (1954) döntésében 17 az Egyesült Államok Legfelső Bírósága alkotmányellenesnek minősítette az 1896-os *Plessy v. Ferguson* döntését, és kimondta, hogy a szegregáció az egyenlő bánásmód tagadása és a különválasztott oktatás egyenlőtlen. Egy évvel később a bíróság úgy rendelkezett, hogy meg kell indítani a deszegregáció folyamatát (Zsigmond Anna 2005, 91).

Ma egy reszegregációs folyamatnak vagyunk tanúi az amerikai köz- és felsőoktatásban. A Legfelső Bíróság csaknem hatvan éve meghozott, történelmi jelentőségű döntése a színes bőrűek iskolai diszkriminációját volt hivatott megszüntetni. Az elmúlt két évtizedben azonban kiderült, hogy a döntésnek főleg szimbolikus és nem tartalmi

hatása volt az amerikai köz- és felsőoktatásra. Bebizonyosodott, hogy az iskolai esélyegyenlőség biztosítására (amely a Brown-döntés legfontosabb alapelve) nem elegendő a pozitív diszkrimináció mechanikus alkalmazása és a deszegregáció rendeleti formában történő kikényszerítése (Zsigmond Anna 2005, 190-195).

Különbséget kell tenni a deszegregáció és az integráció között. A deszegregáció a faji megkülönböztetés jogszabályokkal kikényszerített *de jure* megszüntetése, míg az integráció az oktatásban (amelynek előfeltétele a deszegregáció) olyan társadalomszociológiai, pszichológiai és pedagógiai folyamat, amely egyebek között magában foglalja a különböző bőrszínű, társadalmi státuszú és anyagi helyzetű diákok hátrányos helyzetének megszüntetését, felzárkóztatását, az esélyek egyenlőségének megteremtését és tartós fenntartását; továbbá a társadalmi különbségek, a diverzitás, a multikulturalizmus elfogadását és elfogadtatását.

A jelen folyamat érdekes tanulságokkal szolgál. Míg a korábban deszegregált, sőt integrált közoktatásban a reszegregáció egyfelől a színes bőrűek különválását jelenti a fehér bőrű tanulóktól, másfelől új jelenséggént megjelenik a latino (spanyol anyanyelvű) diákok szegregációja az iskolákban. Ugyancsak érdekes a fekete bőrű és a latino diákok különválasztása számos amerikai nagyvárosban és a nagyvárosok elővárosaiban. Szintén figyelemre méltó, hogy a faji integráción számos helyen a nem fehér bőrű diákok (feketék és spanyol ajkúak) együttes oktatását értik, ahonnan feltűnően hiányoznak a fehér bőrű diákok még azokban az iskolakörzetekben is, ahol nagy számú fehér bőrű lakos él. Még egy következtetés a kilencvenes évek kutatásai alapján: a szegregáció nemcsak faji és etnikai, hanem nagyon erős osztálybázisú: a reszegregált iskolákban tanuló színes bőrű diákok többsége szegény családok gyermeke, míg a fehérek által látogatott iskolákba a magasabb jövedelemmel rendelkező középrétegek gyermekei járnak. Ez már önmagában is magyarázatot ad az iskolák színvonalá közötti különbségekre, hiszen a területi alapon szervezett, körzetesített közoktatás elsődleges finanszírozása a helyi ingatlanadókból történik (Zsigmond Anna 2005, 229–234).

Jelenleg a reszegregációt nemcsak az államok és a helyi politika, sőt a bíróságok támogatják, hanem a közvélemény is. A legtöbb fehér bőrű amerikai úgy gondolja, hogy megvalósult az esélyegyenlőség az oktatásban, miközben az egyes iskolák közötti minőségi különbségek nem csökkentek, hanem növekedtek. A közoktatási törvény, különö-

sen az NCLB (Zsigmond Anna 2002) hatása nyomán magasabb követelmények születtek nemcsak a kötelező országos vizsgák (tests) letételéhez, hanem a felsőoktatásba is nehezebb bekerülni. A reszegregációra vezethető vissza, hogy a gyengébb színvonalú iskolákban növekedett a bukottak és a kimaradók száma.

A reszegregációt a bírósági döntések is előmozdítják. A polgárjogi törvények rendelkezései szerint egy-egy iskolakörzetben a deszegregáció megvalósulását a bíróságok ellenőrzik. A törvény előírásait teljesítő iskola jogi státuszát a bíróságok újra meghatározzák: ezek az iskolák ún. unitary státuszt nyernek, amely azt jelenti, hogy a lehetőségekhez mérten (to the extent practicable) az iskolakörzetben eleget tettek a törvény diszkriminációellenes követelményeinek. 18 A státusz elnyerését követően az iskolakörzetek már nem kötelesek alávetni magukat a bíróságok rendszeres ellenőrzésének. A gyakorlat azt mutatja, hogy e státusz birtokában számos iskolakörzet és iskola visszatért a körzetesítéshez, amely reszegregációt eredményez.

Hivatkozott Irodalom

Encyclopædia Britannica, 2010.

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/67722/black-code> (Letöltve: 2010. 07. 12.)

Encyclopedia of African-American Culture and History, New York, Simon and Schuster, 1996. 2452–2454 és 2465.

Encyclopedia of African American Education, 2009. SAGE Publications. 26 Apr. 2010.

http://www.sage-reference.com/africanamericaneducation/Article_n234.html. (Letöltve: 2010. 06. 18.)

Janda, Kenneth – Berry, Jeffrey – Goldman, Jerry M. (1996): *Az amerikai demokrácia*, Budapest, Osiris Kiadó.

Haley, Alex: *Gyökök*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1980.

Katz Katalin interjú (2005). *Népszabadság* Online, április 21. (Letöltve: 2010. 06. 11.)

Tocqueville, Alexis de (1993): *Az amerikai demokrácia*, Budapest, Európa Könyvkiadó.

Turner, Richard Brent (2010): *Mainstream Islam in the African-American Experience*
<http://www.caribbeanmuslims.com/articles/1200/1/Mainstream-Islam-in-the-African-American-Experience/Page1.html> (2010) (Letöltve: 2010. 06. 11.)

Tweed, Thomas A. (2004): *Islam in America: From African Slaves to Malcolm X*, University of North Carolina, Chapel Hill, National Humanities Center
<http://nationalhumanitiescenter.org/tserve/twenty/tkeyinfo/islam.htm>.
Letöltve: 2010. június 11.

Zsigmond Anna (2005): *Amerika: Társadalom és oktatás. Fordulópontok az amerikai oktatáspolitikában*, Budapest, Gondolat Kiadó.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bell, D.: *Silent covenants: Brown v Board of Education and the unfulfilled hopes for racial reform*. Oxford University Press, New York, 2004.

Boger, John Charles – Orfield, Gary: *School Resegregation: Must the South Turn Back?* University of North Carolina Press, 2005 Google Books.
http://books.google.hu/books?id=Rnw6bwGpgAsC&dq=school+resegregation&printsec=frontcover&source=bn&hl=hu&ei=EBIITL60B9KJ4QaT1bXVDA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CCoQ6AEwAw#v=onepage&q&f=false Letöltve: 2010. július 10.

Cohen de Costino, C., – Deterding, N., – Clewell, B. C.: *Who's left behind? Immigrant children in high and low LEP schools*. DC: Urban

Institute, Program for Evaluation and Equity Research, Washington, 2005.

Dougherty, J.: More than one struggle: The evolution of Black school reform in Milwaukee. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2004.

Goyette, K. A.: Race, social background, and school choice options. *Equity & Excellence in Education* vol. 41, no. 1., 2008, 114–129.
McKinnon, J.: The Black population: 2000. <http://www.census.gov>. 2001 (Letöltve: 2010. 06. 26.)

South Carolina Consolidated Slave Act, 1740,
<http://law.jrank.org/pages/11670/South-Carolina-Slave-Code.html>.
(Letöltve: 2010. 06. 11.)

Ward Randolph, Adah L.: „Black Codes.” *Encyclopedia of African American Education*. 2009. SAGE Publications. 26 Apr. 2010.
http://www.sage-reference.com/africanamericaneducation/Article_n28.html (Letöltve: 2010. 06. 18.)

Williams, Heather Andrea: *Self-Taught: African American Education in Slavery and Freedom*. Chapel Hill University of North Carolina Press, 2005.

Zsigmond Anna: Egy gyermek se maradjon le!, *Új Pedagógiai Szemle*, 2002, 6. sz., 81-89.

Képaláírások

1. kép: Az Egyenjogúság tölgyfája [Emancipation Oak] a Hampton Egyetem kertjében (1863) –
http://image.absoluteastronomy.com/images/encyclopediainages/e/em/emancipation_oak_hamptoncropped.jpg

2. kép: Barack Obama elnök volt a Virginia állambeli Hampton egyetem diplomaosztó ünnepségének fő szónoka (2010. május 9.) -

<http://www.whitehouse.gov/blog/2010/05/10/education-meansemanicipation>

3. kép: A cotton gin m.kodesben - William L. Sheppard rajza, megjelent a Harper's weekly, 1869. dec. 18-i számában, 813

<http://memory.loc.gov/service/pnp/cph/3c00000/3c03000/3c03800/3c03801v.jpg>

4. kép: Paul Robeson színész és énekes, az afroamerikai polgarjogok harcosa a 20. század közepén

<http://law.marquette.edu/facultyblog/2010/06/04/paul-roberson-and-the-marquette-law-school/>

5. kép: Tom felolvas a bibliából - Harriet Beecher Stowe: Uncle Tom's Cabin; or, Life Among the Lowly

(Tamás bátya kunyhója). Illusztrált kiadás. Original Designs by Billings, 1853. <http://utc.iath.virginia.edu/uncletom/illustra/53illf.html>

6. kép: Jim Crow gúnyrajz –

http://www.ferris.edu/jimcrow/who/who_pages/rice2.htm

7. kép: Brown vs Board of Education döntés (1954) –

<http://i448.photobucket.com/albums/qq205/fatimix91/10liptak600.jpg>